

03
ՄԱՐՏԻ
2020

Luys Lnyu®

ԼՐԱՄՇԱԿԱԾ
ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԺՈՂՈՎ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎԱԾ
«ԱՊՕՐԻՆԻ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԵՑՈՂ
ԳՈՒՅՔԻ ԲՈՆԱԳԱՆՁՄԱՆ ՄԱՍԻՆ»
ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ԼՐԱՄՇԱԿՎԱԾ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՎԱԾ «ԱՊՕՐԻՆԻ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԵՑՈՂ ԳՈՒՅՔԻ
ԲՈՆԱԳԱՆՁՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	1
2. «ԱՊՕՐԻՆԻ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԵՑՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ԲՈՆԱԳԱՆՁՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ.....	2
3. ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	4
1) Հետադարձ ուժը	4
2) Դատախազությունը՝ որպես իրավասու մարմին	5
3) Անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը.....	8
4) Թիրախավորվող հանցագործությունները և «ապօրինի գույք» հասկացության շրջանակը	10
5) Առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձման ընթացակարգը	11
4. ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ.....	16

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

2019թ. սեպտեմբերի 6-ին Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության կողմից իրավական ակտերի հրապարակման միասնական կայքում հրապարակվել էին «Ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման մասին» օրենքի (այսուհետ՝ Նախագիծ) և հարակից օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքների նախագծերը¹:

Նախագծերի փաթեթը կառավարության հավանությանն է արժանացել 2019թ. դեկտեմբերի 12-ին²:

2020 թ. փետրվարի 27-ին Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պետական-իրավական հարցերի մշտական հանձնաժողովում քննարկվել և դրական եզրակացություն են ստացել «Ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման մասին» օրենքի (այսուհետ՝ Նախագիծ) և հարակից օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքների նախագծերը³:

Նախագծերի փաթեթը ներառվել է Ազգային ժողովի մարտի 3-ի նիստերի օրակարգում⁴:

Ստորև ներկայացնում ենք դեռևս արդարադատության նախարարության կողմից հրապարակված Նախագծերի փաթեթի վերաբերյալ «Լույս» հիմնադրամի կողմից դեռևս 2019 թ. հոկտեմբերի 14-ին հրապարակված կարծիքի⁵ լրամշակված տարբերակը՝ հաշվի առնելով Ազգային ժողովի նիստերի օրակարգ ներառված նախագիծը: Դիտարկումներում ամփոփված են նաև Նախագծի վերաբերյալ այլ մասնագետների հնչեցրած կարծիքները:

¹ Նախագծերը հասանելի են նախագծերի հրապարակման միասնական կայքում՝ <https://www.e-draft.am/projects/1931> (այցելվել է 10.09.2019թ.):

² Նախագծերը հասանելի են ՀՀ էլեկտրոնային կառավարման կայքում՝ <https://www.e-gov.am/sessions/archive/2019/12/12/> (այցելվել է 15.01.2020թ.):

³ Նախագծերը հասանելի են Ազգային ժողովի պաշտոնական կայքում՝ http://parliament.am/committees.php?do=show&ID=111205&showdoc=2247&cat_id=agendas&month=all&year=2020&lang=arm (այցելվել է 28.02.2020թ.):

⁴ http://www.parliament.am/fourday_list_ordering.php?ID=267, կետ 16:

⁵

<https://www.luys.am/img/artpic/small/b812f44f931cbf29d105%D4%B3%D5%B8%D6%82%D5%B5%D6%84%D5%AB%D5%A2%D5%BC%D5%B6%D5%A1%D5%A3%D5%A1%D5%B6%D5%B1%D5%B4%D5%A1%D5%B6.pdf>: Հրապարակման մեջ ներկայացվում է նաև միջազգային փորձի վերլուծությունը, այդ թվում՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մոտեցումը, առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձման Նախագծով առաջրկվող կարգավորումների համեմատական վերլուծությունը Վարստանի և Բուլղարիայի կարգավորումների հետ:

2. «ԱՊՕՐԻՆԻ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԵՑՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ԲՈՆԱԳԱՆՁՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ

Նախագիծը կարգավորում է ապօրինի ծագում ունեցող գույքի՝ առանց մեղադրական դատավճռի բռնագանձման վարույթի հետ կապված հարաբերությունները:

- Ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման վարույթն իրականացվելու է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով և Նախագծով սահմանված կարգով:
- Դեկտեմբերի 12-ին տեղի ունեցած Կառավարության նիստում ներկայացված Նախագծում հավանականությունների հավասարակշռման ապացուցողական չափանիշը փոխարինվել է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված ապացուցման կարգով (հոդված 20, մաս 1):
- Նախագծի իմաստով գույք է համարվում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 132-րդ հոդվածով նախատեսված գույքը և կրիպտոակտիվները:
- Նախագծի իմաստով ապօրինի ծագում ունեցող գույք է համարվում այն գույքը, որի ձեռքբերումը նախագծով նախատեսված կարգով չի հիմնավորվում օրինական եկամուտներով՝ անկախ Նախագծի ուժի մեջ մտնելուց առաջ կամ հետո ձեռք բերված լինելու հանգամանքից:
- Նախագծով նախատեսված վարույթի հարուցման համար հիմք են հանդիսանում ենթադրվող հանցագործությունների լայն շրջանակ:
- Նախագծով նախատեսված վարույթի իրականացման համար իրավասու մարմին է նախատեսվում ՀՀ գլխավոր դատախազությունը:
- Իրավասու մարմինը չի նախաձեռնում ուսումնասիրություն, եթե առկա են բավարար հիմքեր ենթադրելու, որ ուսումնասիրության արդյունքներով հայտնաբերված ապօրինի ծագում ունեցող գույքն իր շուկայական արժեքով չի կարող գերազանցել 25.000.000 ՀՀ դրամը:
- Գույքի պատկանելության որոշման համատեքստում կարևոր է «շուկայականից էականորեն ցածր գնի» հասկացությունը: Դեկտեմբերի 12-ին կառավարության նիստում քննարկված նախագծում «շուկայականից էականորեն ցածր գնի» է համարվել «գործարքի հատուցման արժեք, որը 80 և ավելի տոկոսով ցածր է նույն, իսկ դրա բացակայության դեպքում՝ համանման գույքի օտարման գործարքների իրական արժեքից»⁶:

⁶ Միաժամանակ, պետք է նշել, որ Նախագծի համաձայն գույքը շարունակելու է համարվել այն օտարած անձի սեփականությունը, եթե օտարման գինը շուկայականից էականորեն ցածր է եղել:

- Ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման պահանջի ներկայացման համար անհրաժեշտ հիմքերի առկայության ուսումնասիրության ժամանակահատվածը չի կարող գերազանցել 10 տարին, որը իրավասու մարմնի որոշմամբ կարող է ներառել 1991 թ. սեպտեմբերի 21-ից հետո ընկած ժամանակահատվածը⁷ (Նախագծի 7-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):
- Գույքի օրինականության ստուգման ուսումնասիրություններ սկսելու համար նախատեսվում են հետևյալ հիմքերից որևէ մեկը.
 - ✓ առկա է օրինական ուժի մեջ մտած մեղադրական դատավճիռ, որով հաստատվում է նախագծով նախատեսված հանցագործություններից որևէ մեկի կատարումը,
 - ✓ հարուցված քրեական գործով անձը որպես մեղադրյալ է ներգրավվել նախագծով նախատեսված հանցագործություններից որևէ մեկի կատարման համար,
 - ✓ առկա են բավարար հիմքեր կասկածելու, որ առկա է ապօրինի ծագում ունեցող գույք, սակայն անձի առնչությամբ քրեական հետապնդումը կամ քրեական գործի հարուցումն անհնարին է Քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հիմքերից որևէ մեկով⁸,
 - ✓ առկա են բավարար հիմքեր կասկածելու, որ առկա է ապօրինի ծագում ունեցող գույք, սակայն Նախագծով նախատեսված հանցագործություններից որևէ մեկի կատարման առնչությամբ հարուցված քրեական գործը կասեցվել է:
 - ✓ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» օրենքով սահմանված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում հայտնաբերված տվյալներով առկա են բավարար հիմքեր կասկածելու, որ պաշտոնատար անձին կամ իր հետ փոխկապակցված անձին պատկանում է ապօրինի ծագում ունեցող գույք:
- Վարույթը կարող է ավարտվել հաշտության համաձայնությամբ, որի դեպքում կարող է սահմանվել բռնագանձման ավելի ցածր շեմ, բայց ոչ

⁷ Փոփոխությունը կատարվել է 2020 թ. փետրվարի 27-ին Ազգային ժողովում պետական-իրավական հարցերի մշտական հանձնաժողովում արդարադատության նախարարի առաջարկության հիման վրա:

⁸ Հիմքերն են՝ 1. հայտնի չէ անձը, որը գործով պետք է ներգրավվի որպես մեղադրյալ, 2. մեղադրյալը թաքնվել է քննությունից կամ դատից, կամ նրա գտնվելու վայրն այլ պատճառներով պարզված չէ, 3. մեղադրյալը կամ այն անձը, որին գործով որպես մեղադրյալ ներգրավելու բավարար հիմքեր կան, օգտվում է քրեական հետապնդման ենթարկվելու անձեռնմխելիությունից, 4. մեղադրյալը ծանր հիվանդ է կամ գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս, որոնց պատճառով չի կարող մասնակցել քրեական գործով վարույթին, եթե առանց նրա մասնակցության քրեական գործով հետագա վարույթն անհնար է, 5. գործում է անհաղթահարելի ուժ, որը ժամանակավորապես խոչընդոտում է քրեական գործով հետագա վարույթին:

պակաս, քան ուսումնասիրության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության տվյալներով ենթադրյալ ապօրինի ծագում ունեցող գույքի արժեքի 75 տոկոսը:

- Նախագծով նախատեսված է, որ օրենքն ուժի մեջ է հրապարակման օրվան հաջորդող տասներորդ օրը:

3. ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1) Հետադարձ ուժը

- Նախագծի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ և 11-րդ կետերի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ Նախագծի գործողությունը տարածվելու է մինչև դրա ընդունումը Նախագծի իմաստով ապօրինի ծագում ունեցող գույքի նկատմամբ՝ հնարավորություն տալով բռնագանձման վարույթ սկսելու համար:
- Նախագծի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանվում է, որ ապօրինի ծագում ունեցող է համարվում այն գույքը, որի ձեռքբերումը Նախագծով սահմանված կարգով չի հիմնավորվում օրինական եկամուտներով անկախ **Նախագծի ուժի մեջ մտնելուց առաջ կամ հետո ձեռք բերված հանգամանքից**: Նույն հոդվածի 11-րդ կետի համաձայն Նախագծի շրջանակներում պաշտոնատար անձ է համարվում «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի իմաստով հանրային պաշտոն զբաղեցնող կամ զբաղեցրած անձը կամ այդպիսի պաշտոնին համարժեք պաշտոն զբաղեցրած անձը:
- Ըստ այդմ՝ Նախագծին տրվում է հետադարձ ուժ՝ տարածվելով այն անձանց վրա, ովքեր հանդիսացել են «պաշտոնատար անձ»՝ անգամ մինչև Նախագծի ուժի մեջ մտնելը: Նախագծով սահմանվում է նաև «համարժեք պաշտոն զբաղեցրած անձ»-ի հասկացությունը: Այդպիսին է համարվում այն անձը, ով «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի իմաստով չի հանդիսանում պաշտոնատար անձ, բայց իր իրականացրած գործառույթները նույնական կամ նմանատիպ են պաշտոնատար անձի գործառույթներին:
- Հարց է առաջանում՝ արդյո՞ք առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձման ինստիտուտը կարող է կիրառվել հետադարձ ուժով, այսինքն՝ մինչև այս ինստիտուտի ներդրումը ձեռք բերված գույքի նկատմամբ: ՀՀ Սահմանադրության 73-րդ հոդվածը արգելում է *անձի իրավական վիճակը* վատթարացնող օրենքների և այլ իրավական ակտերի հետադարձ ուժը և հետադարձ ուժի արգելքը տարածում է անձի *իրավական վիճակը* վատթարացնող բոլոր իրավական ակտերի վրա, այսինքն՝ ունի ավելի լայն բովանդակություն, քան նույն ՄԻԵԴ 7-րդ հոդվածը: Վերջինս

արգելում է հետադարձ ուժը միայն արարքի քրեականացմանը վերաբերող հարցերում:

- Սահմանադրության հիման վրա, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի 2-րդ մասը նույնպես լայն սահմանում է տալիս հետադարձ ուժի արգելքին՝ այն տարածելով դատավարության մասնակիցների իրավունքները վերացնող կամ սահմանափակող, ինչպես նաև նրանց վիճակն այլ կերպ վատթարացնող քրեական դատավարական օրենքների վրա:
- Իր հերթին՝ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1224 որոշման մեջ նշել է, որ «հետադարձ ուժի արգելման սկզբունքը վերաբերելի է միմիայն այն դեպքերին, եթե անձը գտնվելով արդեն իսկ օրենքով կարգավորված հարաբերությունների մեջ, ունենալով որոշակի իրավունքներ և պարտականություններ, օրենքի փոփոխման պատճառով նրա իրավական վիճակը վատթարանում է, նա զրկվում է իրավունքներից կամ սահմանափակվում է այդ իրավահարաբերությունների ուժով նրա իրավունքի իրացումը»:

2) Դատախազությունը՝ որպես իրավասու մարմին

- Նախագծով ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման հարցերով իրավասու մարմին է նախատեսվում ՀՀ գլխավոր դատախազությունը: Նախ՝ հարց է, թե որքանով է դա համադրելի դատախազության սահմանադրական լիազորությունների հետ, որոնք սահմանված են ՀՀ Սահմանադրության 176-րդ հոդվածով: Սահմանադրության 176-րդ հոդվածի 3-րդ մասը պետական շահերի պաշտպանության հայցի հարուցումը դիտարկում է ոչ թե որպես դատախազության ստանդարտ գործառույթ, այլ որպես *բացառիկ* դեպքերում իրականացվող գործառույթ, իսկ այդ դեպքերի շրջանակն ու այդ գործառույթի իրականացման ընթացակարգը պետք է հստակեցվեն «Դատախազության մասին» օրենքով: Դատախազության կողմից նման գործառույթի իրականացումը միայն խիստ որոշակի և բացառիկ դեպքերում շեշտադրվել է նաև Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից՝ 2015թ. խմբագրությամբ Սահմանադրության վերաբերյալ կարծիքում⁹: ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի կողմից ներկայացված կարծիքում¹⁰ (այսուհետ՝ ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի կարծիք) նույնպես շեշտվում է դատախազությանը նման լիազորություններով օժտելու աննպատակահարմարությունը:

⁹ Տե՛ս CDL-AD(2015)038, Second Opinion On The Draft Amendments To The Constitution (In Particular To Chapters 8, 9, 11 To 16) Of The Republic Of Armenia, կետ 55:

¹⁰ Աղբյուրը՝ <http://www.ysu.am/news/hy/The-opinion-of-faculty-of-law-about-New-Draft-Law-of-RA>

- Պետական շահերի պաշտպանության հարցում դատախազության գործառույթների խիստ սահմանափակումը մեծապես պայմանավորված է եղել դեռևս խորհրդային դատախազության ընդհանուր վերահսկողության գործառույթից հրաժարվելով և դատախազությանը հիմնականում քրեական վարույթում հսկողական և մեղադրանքի պաշտպանության գործառույթներ վերապահելու նպատակներով: Այս մոտեցումը ընդգծվել է դեռևս 1995թ. ընդունված ՀՀ Սահմանադրությամբ, իսկ 2015թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությունն ավելի է ընդգծել դատախազության այս գործառույթի **բացառիկ** բնույթը՝ այդ մասին ուղղակիորեն մատնանշելով սահմանադրական նորմի տեքստում (հոդված 176, մաս 3):
- Ի կատարում սահմանադրական պահանջների՝ «Դատախազության մասին» օրենքի¹¹ 29-րդ հոդվածի 2-րդ մասը մանրամասնում է բացառիկ դեպքերի այս շրջանակը: Դրանց վերլուծությունը ակնհայտ է դարձնում, որ խոսքը այս պարագայում այնպիսի իրավիճակների մասին է, երբ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի կողմից իրենց վերապահված կամ պատվիրակված գործառույթների իրականացման արդյունքում պետությանը պատճառվել է վնաս և համապատասխան մարմինը, իրազեկ լինելով պետական շահերի խախտման փաստի մասին, հայց չի ներկայացնում կամ հայց ներկայացնելը օրենսդրությամբ վերապահված չէ որևէ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի: Մինչդեռ Նախագծով կարգավորվող իրավահարաբերությունների առումով հնարավոր չէ պնդել, որ վնասը պատճառվել է պետության գույքային շահերին, այլ խոսքը հանրորեն վտանգավոր արարքի և հանրային շահերին հասցվող վնասի մասին է:
- Հատկանշական է, որ Ազգային ժողովում 2017թ. «Դատախազության մասին» օրենքի ընդունման ժամանակ տեղի ունեցած քննարկումների ընթացքում¹² գլխավոր դատախազը, պարզաբանելով պետական շահի պաշտպանության գործառույթի էությունը, նշել է, որ «ընդհանրապես պետական շահի պաշտպանությունը լայն հասկացություն է, բայց դատախազական հսկողության և դատախազական ֆունկցիայի տեսակետից դա վերաբերում է բացառապես պետության գույքային իրավունքների պաշտպանությանը, ... քանի որ պետական շահի այլ դրսևորումների պաշտպանությունը պետական այլ մարմինների գործառույթների մեջ է մտնում» և ընդգծել, որ «պետական շահի պաշտպանության հայց հարուցելու դատախազական լիազորությունը բացառապես վերաբերում է այն դեպքերին, երբ որ որևէ սուբյեկտ չի

¹¹ Ընդունվել է 2017 թվականի նոյեմբերի 17-ին, ՀՀՊՏ 2017.12.13/74(1349) Հոդ.1213, ՀՕ-198-Ն:

¹² Աղբյուրը՝ <https://bit.ly/2QUSNTO>:

կատարել իր պարտականությունները պետության առջև և այդ պարտավորությունների կատարման համար պատասխանատու սուբյեկտը, օրինակ՝ այս կամ այն պետական ծառայողը, պետական մարմինը կամ որոշ դեպքերում նաև համայնքային ծառայողները չեն կատարել իրենց պարտավորությունը՝ դատարան դիմելու առումով»:

- Մինչդեռ Նախագծում որևէ կերպ չի հիմնավորվում, թե ինչպե՞ս է դատախազությանը վերապահվող այս նոր գործառույթը տեղավորվում պետական շահերի պաշտպանության նրա սահմանադրական գործառույթների մեջ: Նախագծին կից Հիմնավորման 10-րդ կետում նշվում է միայն, որ «քրեական գործընթացներից անկախ՝ ներկայումս պետությանը պատճառված վնասը կարող է վերականգնվել քաղաքացիական դատավարության կարգով պետական շահերի պաշտպանության հայցի հարուցմամբ»:
- Ավելին, Նախագծին կից Հիմնավորման 14-րդ կետում նշվում է, որ «վնասի հատուցման պահանջի քննությունը ենթադրում է վնասի տարրերի առկայություն, իսկ հանցավոր ճանապարհով ակտիվների ստացումը կարող է ուղղակիորեն չհանդիսանալ պետությանը պատճառված վնաս ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի իմաստով»: Այս փաստը ևս մեկ անգամ վերահաստատում է այն հանգամանքը, որ դատախազությանը նման գործառույթ տրամադրելը դուրս է վերջինիս Սահմանադրությամբ սահմանված պետական շահերի պաշտպանության հայցի հարուցման լիազորությունից:
- Եվրոպայի խորհուրդը իր փաստաթղթերում նույնպես ընդգծում է, որ ի տարբերություն քրեական արդարադատության ոլորտում դատախազության առանցքային դերի, եթե անգամ ԵԽ անդամ երկրները քաղաքացիական և վարչական ոլորտում նախատեսում են դատախազության մասնակցություն՝ պատմական, արդյունավետության և տնտեսական պատճառներով, դատախազների դերը, այնուամենայնիվ, պետք է լինի բացառիկ (բացառիկության սկզբունք): Դատախազի մասնակցությունը քաղաքացիական և վարչական ոլորտներին պետք է լինի սահմանափակ և միշտ լավ հիմնավորված, որոշակի հստակ նպատակ հետապնդող¹³:
- Վերոհիշյալի համատեքստում նաև մեկ այլ սահմանադրական խնդիր է ծագում. Սահմանադրության 178-րդ հոդվածի առանձին հոդվածով սահմանում է քննչական մարմինների կարգավիճակը: Նախագծով դատախազությանը վերապահվող այս նոր գործառույթները, որոնք, ըստ

¹³ St'eu Council of Europe, Bureau Of The Consultative Council Of European Prosecutors, Role of the public prosecution service outside the field of criminal justice, CCPE-Bu (2008)4rev., Strasbourg, 5 May 2008, Annex 1, էջ 19, աղբյուրը՝ <https://rm.coe.int/bureau-of-the-consultative-council-of-european-prosecutors-ccpe-bu-rol/168071f586>:

էության, իրենց բնույթով քննչական են, խախտում են քննչական մարմինների սահմանադրական իրավասությունների ոլորտը:

- Մարդու իրավունքների պաշտպան Արման Թաթոյանը (այսուհետ՝ ՄԻՊ), նույնպես, հարցադրում է կատարել¹⁴, թե որքանով է նշված լիազորությունը համապատասխանում դատախազության սահմանադրական լիազորություններին:

3) Անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը

- Որքան էլ Նախագծով առաջարկվող գործընթացը չներկայացվի որպես քաղաքացիական դատավարության շրջանակներում տեղի ունեցող իրավահարաբերություն, գործընթացը իր էությամբ և բնույթով մնում է հանրային իշխանական հարաբերություններով ծանրաբեռնված և «քվազիքրեական»՝ դրանով իսկ առաջ բերելով վարույթի մյուս կողմի իրավունքների հատուկ պաշտպանության անհրաժեշտություն: Մինչդեռ քաղաքացիական դատավարությունը կառուցվում է կողմերի լիարժեք մրցակցության սկզբունքի վրա, որի պայմաններում դժվար է խոսել Նախագծով նախատեսված խոցելի իրավահարաբերության ոլորտում կողմի բավարար դատավարական պաշտպանվածության մասին: Ընդհանրապես, Նախագիծը լայն դաշտ է բացում անմեղության կանխավարկածի հիմնական սահմանադրական իրավունքի անտեսման և քրեական վարույթից դուրս և քրեադատավարական երաշխիքների անտեսմամբ լայնորեն գույքի բռնագանձման վարույթ սկսելու համար:
- Թեև ՄԻԵԴ-ի պրակտիկայի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ՄԻԵԴ-ը համադրելի է համարում առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագրավումը անմեղության կանխավարկածի և սեփականության իրավունքի հետ, այդուհանդերձ, պետք է նկատի ունենալ, որ ինչպես օրենքի հետադարձ ուժի արգելքի պարագայում, անմեղության կանխավարկածի պարագայում ևս ՀՀ Սահմանադրությունը ՄԻԵԿ-ից որոշակիորեն տարբերվող կարգավորումներ է նախատեսում նշված այս երկու հիմնական իրավունքի վերաբերյալ:
- Սահմանադրության 66-րդ հոդվածը բավական հստակ և խիստ կարգավորում է պարունակում անմեղության կանխավարկածի վերաբերյալ՝ սահմանելով, որ «Հանցագործության համար մեղադրվողը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքն ապացուցված չէ *օրենքով սահմանված կարգով*՝ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով»: Սահմանադրության նշված նորմից հստակ երևում է, որ մեղքի ապացուցման բեռը դրված է պետական մարմնի վրա: Սակայն, այդ մեղքի ապացուցման

¹⁴ Աղբյուրը՝ <https://youtu.be/DOCTiOZiyLo?t=8597>:

ընթացակարգի առումով, Սահմանադրությունը նախատեսում է օրենքի վերապահում, այսինքն՝ մեղքի ապացուցման դատավարական ընթացակարգի մանրամասնումը թողնում է օրենքին: Քանի որ Սահմանադրությունը հստակ մատնանշում է «*օրենքով սահմանված կարգով*» մեղքի ապացուցման մասին, նշված նորմը հիմք չի տալիս պնդելու, որ օրենքով կարող են բացառություններ նախատեսվել մեղքի ապացուցման «*դեպքերի*» համար, երբ մեղքի ապացուցման պարտականությունը դրվի մեղադրյալի վրա:

- Միաժամանակ, սեփականության իրավունքին վերաբերող 60-րդ հոդվածի *կարգավորումները* նույնպես տարբերվում են ՄԻԵԴ-ի 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածից: Վերջինս հնարավոր է համարում սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողության սահմանումը պետության օրենսդրությամբ՝ հանրային շահերից ելնելով, որին ՄԻԵԴ-ը հղում է արել *Arcuri v. Italy* գործով՝ սեփականության իրավունքի նկատմամբ միջամտությունը արդարացնելու համար¹⁵: ՀՀ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սեփականությունից զրկելու համար նախատեսում է հստակ դատական ընթացակարգ:
- Խնդիրը բարձրացրել են նաև այլ մասնագետներ: Իրավապաշտպան Արա Ղազարյանի կարծիքով¹⁶ քաղաքացին հայտնվում է անհավասար պայմաններում, որովհետև մի կողմից դատախազությունն է՝ պետական բավականին մեծ ռեսուրսներով, որոնց շնորհիվ տվյալ գույքի վերաբերյալ կարող է տեղեկատվություն ստանալ: Ըստ նրա, ի տարբերություն քրեական դատավարության, որտեղ կա լռելու իրավունքը և անմեղության կանխավարկածը, որը ապացուցման ամբողջ բեռը իր բոլոր հետևանքներով, դնում է դատախազի վրա, այս դեպքում բեռը փոխանցվում է քաղաքացուն: Ըստ Արդարադատության նախկին փոխնախարար Տ. Իսաչիկյանի¹⁷ նույնպես նշել է, որ Նախագծի դրույթների գործարկման արդյունքում դատախազին մնալու է ընդամենը հայթայթել բավարար չափով ամրագրված փաստական տվյալ, որ պաշտոնատար անձ հանդիսացած կամ հանդիսացող անձը տվյալ ժամանակահատվածում ձեռք է բերել գույք, որի շուկայական արժեքը գերազանցում էր նրա աշխատավարձը: Այս շուկայական արժեքը ունենալով դատախազը հնարավորություն է ստանում դիմել քաղաքացիական դատարան: Դիմումի ուժով փաստի կանխավարկած է առաջանում, որ դատախազը ճիշտ է և այդ գույքը, ամենայն հավանականությամբ, անօրինական է, մինչև հակառակը չապացուցվի:

¹⁵ 12954/87, 22nd February 1994:

¹⁶ Աղբյուրը՝ <https://bit.ly/2tN1Dtm>

¹⁷ Աղբյուրը՝ <https://www.youtube.com/watch?v=sld9b6dUh50>

4) Թիրախավորվող հանցագործությունները և «ապօրինի գույք» հասկացության շրջանակը

- Նախագիծը նախատեսում է թիրախավորվող հանցագործությունների բավական լայն շրջանակ, այդ թվում՝ ընտրողներին կաշառք տալը, վարկը ոչ նպատակային օգտագործելը, առևտրային կաշառքը, ձեռնարկատիրական գործունեությանը ապօրինի մասնակցելը, արհեստավարժ մարզամրցումներին և հանդիսավոր առևտրային մրցումների մասնակիցներին ու կազմակերպիչներին կաշառելը: Նման արարքները վերացական եզրեր ունեն այն հանցատեսակների հետ, որոնց պարագայում է միջազգային պրակտիկայում սովորաբար թույլատրելի և հիմնավորված է համարվում գույքի բռնագանձման այս արտակարգ մեխանիզմի կիրառումը: Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը և միջազգային մի շարք կազմակերպությունների՝ առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձման ինստիտուտը արդարացվում է այնպիսի մեծ հանրային վտանգավորություն ունեցող հանցատեսակների դեմ պայքարի անհրաժեշտությամբ, ինչպիսիք են թրաֆիքինգը, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությունը, փողերի վլացումը և ահաբեկչության ֆինանսավորումը, որոնց դեմ պայքարում իրավամբ անհրաժեշտ են լրացուցիչ գործիքակազմեր:

Մինչդեռ Նախագծով հանցատեսակների լայն շրջանակ նախատեսելը կարող է խնդրահարույց լինել՝ հաշվի առնելով նաև անձի հիմնական իրավունքներին միջամտության այն լայն հնարավորությունները, որը Նախագծով նախատեսվում է:

- Տ. Խաչիկյանը իրավացիորեն մատնանշում է, որ Նախագծով «ապօրինի» եզրույթը հավասարեցված է փաստաթղթերով չհիմնավորվածին: Արդյունքում անձը կրում է անբարենպաստ հետևանքներ բացառապես նրա համար, որ նրա ունեցած գույքը փաստաթղթերով հիմնավորված չի: Այս առումով, հարկ է հիշատակել նաև իրավապաշտպան Ա. Ղազարյանի դիտարկումն առ այն, որ գույքի օրինականության հիմնավորման կառուցակարգերը Հայաստանում ավարտուն տեսք են ստացել 4-5 տարի առաջ: Նման պայմաններում սեփականատիրոջը դժվար է լինելու ապացուցել իր գույքի օրինականությունը, եթե դատախազությունը հայց ներկայացնի դրանից վաղ ձեռք բերված գույքի վերաբերյալ: Ա. Ղազարյանը հիշեցնում է, որ օրինակ 90-ականներին գործարքները հիմնականում իրականացվում էին ոչ թե բանկային փոխանցմամբ, այլ առձեռն վճարումով, ինչի արդյունքում փաստաթղթեր կարող են չլինել, լավագույն դեպքում հնարավոր կլինի գտնել վկաներ: Նման պայմաններում դժվար կլինի ապացուցել գույքի իրական գինը:

- ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի կարծիքում նշվում է, որ իրավական որոշակիության սկզբունքի հետ բացարձակապես անհամադրելի իրավակարգավորում է առաջադրում Նախագծի 7-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված իրավակարգավորումը, որը փաստացի հնարավորություն է տալիս սկսելու ուսումնասիրությունն նաև տասը տարուց ավելի ժամանակահատվածի կտրվածքով այն դեպքերում, երբ հիմնավորվում է, որ այդ ժամանակահատվածում ձեռքբերված գույքի առնչությամբ ապացույցներն առկա են և հասանելի: Հարց է ծագում՝ ո՞վ է գնահատում ապացույցների առկա և հասանելի լինելը: Բնականաբար, չեն բացառվում այն իրավիճակները, երբ նորմի նման ձևակերպումն առաջացնի կամայական մեկնաբանություններ, որոնց անբարենպաստ հետևանքները, ինչպես նշվեց, մեր համոզմամբ, բացարձակ անարդարացիորեն կրում է բացառապես պատասխանող կողմը:
- «Կրիպտոակտիվների»¹⁸ ներառումը «գույք» հասկացության սահմանման մեջ նույնպես խնդրահարույց է, քանի որ հասկացության սահմանումը բացակայում է ՀՀ օրենսդրությունում¹⁹:

5) Առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձման ընթացակարգը

- Նախագիծը խիստ խնդրահարույց է գույքի բռնագանձման ընթացակարգերի տեսնկյունից և թույլ է տալիս անձ մի շարք հիմնական իրավունքների նկատմամբ անհամաչափ միջամտություն:
- Առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձումը Նախագծով հնարավոր է համարվում քրեական վարույթին զուգահեռ և անգամ դրանից անջատ (հոդված 10), ինչը խնդրահարույց է: Միջազգային պրակտիկայում առանց մեղադրական դատավճռի բռնագրավումը դիտարկվում է որպես **բացառիկ միջոց** այն դեպքերի համար, երբ **քրեական հետապնդումն անհնարին կամ դժվար է**²⁰ մի շարք հանգամանքների պատճառով, որոնք թույլ են տալու անձին խուսափել քրեական հետապնդումից: Անգամ արդարացման դատավճռի կայացումը կամ քրեական հետապնդումը արդարացնող հիմքով դադարեցնելը հիմք չի դիտվում ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման վարույթի դադարեցման համար (հոդված 10, մաս 4):

¹⁸ Բուն կարծիքում օգտագործվում է «կրիպտոարժույթ» եզրույթը, սակայն բովանդակային առումով տարբերությունը բացակայում է:

¹⁹ Այս մասին տ'ես նաև ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի կարծիքում (<http://www.yu.am/news/hy/The-opinion-of-faculty-of-law-about-New-Draft-Law-of-RA>)

²⁰ Տե՛ս Council of Europe, Technical Paper: European Court On Human Rights Jurisprudence And Civil Recovery Of Illicitly Obtained Assets (Confiscation In Rem), ECU/CAR-02/2012, էջ 15, աղբյուրը՝ <https://rm.coe.int/16806ebc98>:

- Այս առումով, Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1270 որոշմամբ անդրադառնալով նվիրատվության վերացմանը՝ որպես քաղաքացիաիրավական սանկցիա, մեջբերում է ՄԻԵԴ-ի դիրքորոշումը, համաձայն որի անկախ այն հանգամանքից, թե քրեական դատավարություններն ավարտվել են կարճամաճ կամ արդարացմամբ, քրեական պատասխանատվությունից ազատումը չպետք է խոչընդոտի ապացուցման նվազ բեռի հիմքով նույն փաստերից ծագող փոխհատուցում վճարելու քաղաքացիական պատասխանատվության սահմանմանը²¹: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (այսուհետ՝ ՄԻԵԴ) *Vella v. Malta*²² գործով նշում է, որ քրեական դատավարության ընթացքում տարբեր երաշխիքներ են գործում մեղադրյալի օգտին, և հնարավոր է, որ նա անմեղ ճանաչվի ոչ բավարար ապացույցներ լինելու պատճառով, բայց չի կարող մյուս կողմին զրկել ապացուցման այլ բեռով հատուցում պահանջելու համար դատարանի մատչելիության հնարավորությունից: ՄԻԵԴ-ը գտել է, որ նման լայն մեկնաբանությունը ոչ միայն չի բխում անմեղության կանխավարկածի վերաբերյալ ՄԻԵԿ-ի 6-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությունից, այլև ընդհանուր հիմք չունի Եվրախորհրդի անդամ երկրների իրավական համակարգերում, այլապես քրեական գործի կարճումը կամ ամբաստանյալի արդարացումը կարող է հանգեցնել տուժողի՝ քաղաքացիական գործով դատարան դիմելու իրավունքի կամայական կամ անհամաչափ սահմանափակման: Սակայն վերոհիշյալ գործերից ակնհայտ է, որ խոսքը, նախ և առաջ, պատշաճ կարգով քրեական վարույթ իրականացնելու և հետո միայն՝ քաղաքացիական դատավարության կարգով գույքի բռնագանձման մասին է, և ոչ թե քրեական վարույթը քաղաքացիականով փոխարինելու հնարավորության:
- Նախագծի 5-րդ հոդվածով ուսումնասիրության հիմք կարող են լինել ոչ միայն օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը, այլ օրինակ՝ անձին որպես մեղադրյալ ներգրավվելը: Նույն 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ ուսումնասիրություն սկսելու համար հիմք է բավարար տվյալների առկայությունը, որոնց հիման վրա կարելի է ենթադրել, որ ձեռք է բերվել ապօրինի ծագում ունեցող գույք, սակայն նախագծով նախատեսված հանցագործություններից որևէ մեկի կատարման առնչությամբ քրեական գործի հարուցումն անհնարին է, օրինակ՝ վաղեմության ժամկետի անցման կամ համաներման մասին օրենքի ընդունման արդյունքում: Շատ խնդրահարույց է «առկա են բավարար հիմքեր կասկածելու» ձևակերպումը, քանի որ սահմանված չէ, թե որ դեպքում են կասկածները համարվում

²¹ Տե՛ս նաև *Ringvold v. Norway*, թիվ 34964/97, կետ 36, ՄԻԵԴ 2003-II, Y. v. Norway, թիվ 56568/00, կետ 39:

²² Տե՛ս *Vella v. Malta*, թիվ 69122/10, 11.02.2014, կետ 28:

հիմնավորված և որ դեպքում՝ ոչ: Տվյալ պարագայում դատախազությանը տրվում է կամայական ուսումնասիրություններ իրականացնելու շատ լայն հնարավորություն:

- Նախագծի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի համաձայն՝ ուսումնասիրություն սկսելու հիմքերից մեկը *պաշտոնատար անձի կամ իր հետ փոխկապակցված անձին* ապօրինի ծագում ունեցող գույք պատկանելու վերաբերյալ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» օրենքով սահմանված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում հայտնաբերված տվյալներն են: Թեև արդարադատության նախարար Ռ. Բադասյանը բազմիցս նշել է, որ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում հայտնաբերված տվյալների հիմքով (Նախագծի 5-րդ հոդված, 1-ին մաս, 5-րդ կետ) գույքի ծագման օրինականության ստուգման գործընթաց սկսելը նախատեսված է բացառապես Նախագծի իմաստով պաշտոնատար անձ համարվողների համար, սակայն նորմի տեքստ այլ բանի մասին է վկայում: Նշված նորմում «պաշտոնատար անձ» և «իր հետ փոխկապակցված անձ» հասկացությունները առանձնացված են «կամ» շաղկապով, որն, ըստ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի, հանդիսանում է դրանից առաջ և հետո նշված պայմաններն առանձնացնող արտահայտություն, որի պարագայում թվարկված բոլոր պայմաններից բավական է միայն մեկի առկայությունը (16-րդ հոդվածի 3-րդ մաս): Այսինքն, իրավասու մարմինը կարող է օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ ձեռնարկել, ինչպես պաշտոնատար անձի, այնպես էլ վերջինիս հետ փոխկապակցված անձի նկատմամբ: Հաշվի առնելով Նախագծում պաշտոնատար անձ և փոխկապակցված անձ հասկացություններին տրված չափազանց լայն սահմանումը՝ այս նորմը կարող է ունենալ բավական հեռուն գնացող միջամտություն այլ անձանց իրավունքների նկատմամբ²³:
- Նախագծի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի կարգավորմամբ ստացվում է նաև, որ անգամ, եթե չկա դեռևս հարուցված քրեական գործ, հնարավոր է դառնում Նախագծով նախատեսված վարույթի հարուցումը և առնվազն՝ անձի վերաբերյալ նրա մասնավոր կյանքին միջամտող տեղեկությունների հավաքագրումը: Ընդ որում, պարզ չէ նաև, թե արդյո՞ք կատարված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում գույքի ծագման

²³ Նախագծի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի համաձայն փոխկապակցված անձիք հասկացությունը ներառում է՝ անձի հետ փոխկապակցված իրավաբանական անձ, մերձավոր ազգական, ժառանգ կամ ցանկացած իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ, ում հետ տվյալ անձը վարում է ընդհանուր տնտեսություն կամ համատեղ ձեռնարկատիրական գործունեություն, կամ ցանկացած իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ, ում տվյալ անձը փաստացի անհատույց կամ շուկայականից էականորեն ցածր գնով փոխանցել է գույք:

ապօրինի լինելու մասին տեղեկատվություն ստանալու դեպքում իրավասու մարմնի կողմից հարուցվելու է քրեական գործ, թե գործի հարուցումը կարող է շրջանցվել ու փոխարինվել Նախագծով նախատեսված վարույթով: Մինչդեռ, ինչպես վերը նշվեց, միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն երկրներում, որտեղ ներդրված է նման ինստիտուտ, այն կիրառվում է որպես իրավամբ բացառիկ միջոց՝ որևէ դեպքում չփոխարինելով քրեական վարույթին:

- Նախագծի կարգավորումներով, անձի գույքի ողջ ուսումնասիրության գործընթացը կատարվում է առանց նրա իմացության (հոդված 9, հոդված 12, մաս 8), ինչը մեծ ռիսկեր է ստեղծում նրա իրավունքների ոտնահարման և անձի վերաբերյալ անհարկի տվյալների հավաքագրման ու պահման համար: Հաշվի առնելով տվյալների այն ողջ բազան, որին հնարավոր է մուտք ստանալ Նախագծով նախատեսված ուսումնասիրության գործընթացում (հոդված 12), անձի անձնական տվյալների և մասնավոր կյանքի սահմանադրական իրավունքները անտեսվում են: Ստացվում է նաև, որ եթե ուսումնասիրության արդյունքներով դատախազությունը որոշի, որ պետք է վարույթը դադարեցվի, որևէ հետևանք չի առաջանում, և անձը այս պարագայում անգամ չի ծանուցվում այն մասին, որ իր նկատմամբ նման գործընթաց է սկսված եղել, քանի որ 16-րդ հոդվածի 1-ին մասը ծանուցման պարտականությունը նախատեսում է միայն հայցի նախնական ապահովման միջոցների կիրառումից և անհրաժեշտ ապացույցների նախնական ապահովումից հետո: Նշված իրավակարգավորման արդյունքում առաջանում է նաև դատական վերահսկողության բացակայության խնդիրը: Փաստացի ուսումնասիրության ամբողջ փուլում վերահսկող միակ մարմինը Գլխավոր դատախազի՝ ոլորտը կարգավորող տեղակալն է: Վերջինս որոշումը ստանալու պահից 7-օրյա ժամկետում իրավասու է վերացնել այն (հոդված 4, մաս 4):
- Միաժամանակ, Նախագիծը չափազանց լայն դաշտ է բացում դատախազության համար ցանկացած անձի մասին, ցանկացած տեղեկություններ հավաքելու առումով, այդ թվում՝ բանկային և առևտրային գաղտնիք կազմող: Նախագծի 12-րդ հոդվածով անձի վերաբերյալ տեղեկություններ հավաքելու շրջանակում իրավասու մարմնին տրված է լիազորություն՝ դատարանին դիմում ներկայացնելու միջոցով ստանալու բանկային և հարկային գաղտնիք համարվող տեղեկություններ: Մինչդեռ «Բանկային գաղտնիքի մասին» գործող օրենքի 10-րդ հոդվածով բանկային գաղտնիք համարվող տեղեկություններ կարող են տրվել միայն կասկածյալի կամ մեղադրյալի կարգավիճակ ունեցող անձանց վերաբերյալ դատարանի որոշման հիման վրա: Դեկտեմբերի 12-ին տեղի ունեցած կառավարության նիստին գաղտնիք հանդիսացող տեղեկատվության ստացման այս

ընթացակարգին անդրադարձել է նաև ՄԻՊ-ը և նշել, որ դատարանին ներկայացվող դիմումի «պատշաճ հիմնավորման» պահանջին զուգահեռ պետք է ավելացնել նաև «համաչափության» պահանջը՝ սահմանելով համաչափության որոշման չափանիշներ: ՄԻՊ-ի դիրքորոշումը պայմանավորված է նրանով, որ անձը չի տեղեկացվում դիմումի քննարկման մասին:

- Խնդրահարույց են նաև Նախագծի 21-րդ հոդվածում տեղ գտած հաշտության համաձայնության վերաբերյալ կարգավորումները: Մասնավորապես, անհասկանալի է, թե ինչ հանգամանքների առկայության դեպքում է հնարավոր հաշտության համաձայնության կնքումը, և Նախագծով չի պարզաբանվում, թե համաձայնության գալու դեպքում ինչպես է փոխվելու այն անձի դրությունը, ում նկատմամբ հարուցվել է հայցը: Նշված հանգամանքները հիմք են տալիս ենթադրելու, որ նախատեսվող կարգավորումը կարող է չարաշահումների գործիք դառնալ: Լրացուցիչ ռիսկեր է պարունակում Նախագծի այն դրույթը, ըստ որի հաշտության համաձայնություն կնքելու կարգը սահմանվելու է Գլխավոր դատախազի հրամանով, քանի որ պարզ չէ, թե կոնկրետ ինչ կարգավորումներ են սահմանվելու:
- Խնդրահարույց է 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսված կարգավորումն առ այն, որ երրորդ անձանց կողմից ձեռք բերված ապօրինի ծագում ունեցող գույքը ենթակա չէ բռնագանձման, եթե վերջինս ապացուցում է, որ գույքը ձեռք է բերել օրինական եկամուտների օգտագործմամբ: Կարգավորումը մտահոգիչ է այն առումով, որ թիրախավորում է նաև այն անձանց, որոնք չեն հանդիսանում օրենքի իմաստով «պաշտոնատար անձ»՝ դրանով իսկ ստեղծելով անորոշ շրջանակի անձանց հիմնական իրավունքների միջամտության լայն հնարավորություն:
- Նախագծի 25-րդ հոդվածում սահմանվում են գույքը պետության տիրապետությանը հանձնելու դեպքերը և առանձնահատկությունները, սակայն արտացոլված չէ միջազգային պրակտիկայում կիրառվող հնարավոր վնասների առավելագույն կրճատման սկզբունքը, այն դեպքերի համար, երբ գույքի բնույթով պայմանավորված առաջ են գալիս դրա պահպանման, կառավարման, իրացման և նմանաբնույթ այլ խնդիրներ:
- Նախագծի 26-րդ հոդվածով նախատեսված է չափազանց խնդրահարույց կարգավորում, որի համաձայն պետությունը իր տիրապետմանն անցած շուտ փչացող կամ գույքի արժեքի պահպանման համար էական ծախսեր պահանջող շարժական գույքը դատարանի թույլտվությամբ կարող է օտարել, իսկ ստացված գումարները պահպանել պետության տիրապետության ներքո մինչև ապահովման միջոցների վերացումը: Այսինքն, կարող է ստեղծվել մի իրավիճակ, որ անձի շարժական գույքը

մինչև դատարանի վճռի օրինական ուժի մեջ մտնելը օտարվի, իսկ դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով պարզվի, որ այն չուներ ապօրինի ծագում և ենթակա չէր բռնագանձման: Կարծում ենք այս կարգավորումը խնդրահարույց է Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 4-րդ մասի իմաստով, որի համաձայն ոչ ոք չի կարող զրկվել սեփականությունից, բացառությամբ **դատական կարգով**՝ օրենքով սահմանված դեպքերի:

- ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի կարծիքում իրավագիտորեն նշվում է նաև, որ Նախագծի 14-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն «սույն օրենքի հիման վրա գույքի բռնագանձման հայցադիմումը պետք է ներկայացվի ոչ ուշ, քան վեցամսյա ժամկետում՝ սկսած այն օրվանից, երբ դիմողը ստացել է հայցի նախնական ապահովման միջոցներ կիրառելու մասին դատարանի որոշումը»: Փաստացի խախտվում է իրավական որոշակիության սկզբունքը, քանի որ նորմը հնարավորություն է տալիս շուրջ վեց ամիս ապահովելու հայցի ապահովման միջոցի ներգործությունն առանց համապատասխան հայցադիմումի:
- «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ նախատեսող նախագծով ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման գործընթացի ժամանակ նախատեսվում է մարդու հիմնական իրավունքները սահմանափակող այնպիսի օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման կիրառում, ինչպիսին է՝ ֆինանսական տվյալների մատչելիության ապահովումն ու ֆինանսական գործարքների գաղտնի վերահսկումը: Մինչդեռ գործող օրենքով նշված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումը կարող է իրականացվել միայն այն անձանց նկատմամբ, ովքեր կասկածվում են ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործության կատարման մեջ, և եթե կան հիմնավոր ապացույցներ, որ այլ եղանակով օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն անցկացնող մարմնի կողմից սույն օրենքով իր վրա դրված խնդիրների իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերումն անհնարին է: Այս առումով, գործ ունենք մարդու սահմանադրական իրավունքների էական սահմանափակման հետ, որոնց համաչափությունը Նախագծի հիմնավորումներում գնահատված չէ:

4. ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ

1. Նախագծով կարգավորվող հարաբերությունների նկատմամբ հետադարձ ուժի կիրառումը վտանգում է սեփականության իրավունքն ու քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների կայունությունը:
2. Նախագծով նախատեսվող գույքի բռնագանձման գործընթացը իրականացվում է քաղաքացիական վարույթի շրջանակներում՝ այդպիսով

- մարդուն զրկելով քրեադատավարական նվազագույն երաշխիքներից, այդ թվում՝ անմեղության կանխավարկածի հիմնական իրավունքից:
3. Առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձումը Նախագծով հնարավոր է համարվում քրեական վարույթին զուգահեռ և անգամ դրանից անջատ, ինչը խիստ խնդրահարույց է: Միջազգային պրակտիկայում առանց մեղադրական դատավճռի բռնագրավումը դիտարկվում է որպես բացառիկ միջոց այն դեպքերի համար, երբ քրեական հետապնդումն անհնարին կամ դժվար է մի շարք հանգամանքների պատճառով, որոնք թույլ են տալու անձին խուսափել քրեական հետապնդումից:
 4. Նախագծով գույքի ապօրինի բռնագանձման գործընթացի համար հիմք հանդիսացող թիրախավորվող հանցագործությունների շրջանակը չափազանց լայն է՝ ներառելով այնպիսի հանցատեսակներ (օրինակ՝ ընտրողներին կաշառք տալը, վարկը ոչ նպատակային օգտագործելը, առևտրային կաշառքը, ձեռնարկատիրական գործունեությանը ապօրինի մասնակցելը, արհեստավարժ մարզամրցումներին և հանդիսավոր առևտրային մրցումների մասնակիցներին ու կազմակերպիչներին կաշառելը), որոնք վերացական եզրեր ունեն այն հանցատեսակների հետ, որոնց պարագայում է միջազգային պրակտիկայում սովորաբար թույլատրելի և հիմնավորված է համարվում գույքի բռնագանձման այս արտակարգ մեխանիզմի կիրառումը:
 5. Նախագծով ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման հարցերով իրավասու մարմին է նախատեսվել ՀՀ գլխավոր դատախազությունը, ինչը խնդրահարույց է դատախազությանը Սահմանադրությամբ վերապահված լիազորություններին համապատասխանելու տեսանկյունից:
 6. Նախագծով դատախազությանը վերապահվել է չափազանց լայն լիազորություններ առանց անձի իմացության, վերջինիս մասնավոր կյանքի վերաբերյալ տվյալներ հավաքագրելու, որն ստեղծում է Սահմանադրությամբ երաշխավորված մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության և անձնական տվյալների պաշտպանության հիմնական իրավունքների նկատմամբ անհամաչափ միջամտության լայն հնարավորություններ:
 7. Նախագծով գույքի օրինականության ստուգման համար ուսումնասիրություն սկսելու հիմքերը հստակ չեն, մասնավորապես՝ օպերատիվ-հետախուզական տվյալների հիման վրա ուսումնասիրություն սկսելու հիմքը, որն ըստ նախագծի հեղինակների նախատեսված է միայն պաշտոնատար անձանց համար, սակայն նորմի ոչ հստակ ձևակերպումը լայն դաշտ է բացում այն նաև այլ քաղաքացիների իրավունքների նկատմամբ միջամտելու համար:
 8. Նախագծով պետությանն իրավասություն է վերապահվում իր տիրապետմանն անցած շուտ փչացող կամ գույքի արժեքի պահպանման

համար էական ծախսեր պահանջող շարժական գույքը դատարանի թույլտվությամբ օտարելու: Այսինքն, հնարավոր է առանց մարդու գույքի ծագման օրինականության վերաբերյալ դատարանի վճռի այն օտարել, ինչը խնդրահարույց է Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 4-րդ մասի իմաստով, որի համաձայն ոչ ոք չի կարող զրկվել սեփականությունից, բացառությամբ **դատական կարգով՝** օրենքով սահմանված դեպքերի:

«ԼՈՒՅՍ հիմնադրամ» գրառմամբ հրապարակված նյութը պաշտպանված է ՀՀ օրենսդրությամբ և միջազգային համաձայնագրերով: Հրապարակված նյութի բոլոր իրավունքների բացառիկ իրավատերը **«ԼՈՒՅՍ»** հիմնադրամն է:

Նյութի ամբողջական կամ դրանից քաղվածքների վերարտադրումը թույլատրվում է իրականացնել միայն **«ԼՈՒՅՍ հիմնադրամ»** գրառման և համապատասխան **ակտիվ հղման** տեղադրման պայմանով՝ պահպանելով «ԼՈՒՅՍ» հիմնադրամին պատկանող նյութերի օգտագործման կարգը: